

Den sidste sag på dagsordenen var:

7) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 98:

Forslag til folketingsbeslutning om sanktioner over for Tyrkiet.

Af Keld Albrechtsen (EL) og Søren Søndergaard (EL).

(Fremsat 28/3 95).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Udenrigsministeren (Niels Helveg Petersen): Målene for Danmarks politik over for Tyrkiet er – i øvrigt helt på linje med de øvrige nordiske landes og EU-partnerens – at opnå fremskridt i menneskerettighedssituationen, at tilstræbe en fredelig og demokratisk løsning på det kurdiske spørgsmål og at sikre Tyrkiet en plads i de europæiske samarbejdsstrukturer.

Tyrkiets beliggenhed ved Europas grænse og landets størrelse og dets rolle som en moderende faktor blandt de islamiske lande gør Tyrkiet til en meget vigtig partner for Europa.

Derfor ønsker både vi selv og EU at fastholde Tyrkiet i en dialog, hvor ikke mindst menneskerettighederne er et vigtigt element. Sammen med toldunionen er denne dialog udtryk for de styrkede forbindelser med Tyrkiet, som er ønsket af EU-landene og bl.a. anbefalet af Det Europæiske Råd. Om toldunionen skal det dog tilføjes, at den kun kan blive til noget, hvis Europa-Parlamentet godkender toldunionen.

Udviklingen i Tyrkiet vedrørende menneskerettighederne og Tyrkiets militære intervention i Nordirak har ikke gjort det lettere at føre denne tosporspolitik over for Tyrkiet – det skal jeg indrømme. Sammen med andre lande presser vi til stadighed på for at opnå fremskridt for menneskerettighederne i Tyrkiet, og jeg tør roligt sige, at Danmark er et ledende land i disse bestræbelser.

Det er regeringens opfattelse, at der ikke er noget godt alternativ til denne politik, hvis man ønsker at påvirke den tyrkiske regering til at gennemføre øget demokratisering og reformer på menneskerettighedsområdet. At vende ryggen til Tyrkiet og isolere landet ved at indføre sanktioner vil kun gavne de kræfter, der er modstandere af Tyrkiets vestlige orientering. Det vil ikke hjælpe på menneskerettighedssituationen i landet, snarere tværtimod.

Regeringen kan derfor ikke støtte det fremsatte forslag til folketingsbeslutning om sanktioner over for Tyrkiet.

Men lad mig føje til, at der ikke skal herske den mindste tvivl om, at den danske regering ser med den største misbilligelse på den tyrkiske militære intervention i Nordirak. Vi opfatter den som værende i strid med folkerettens principper, og vi opfatter den som en sikkerhedsrisiko for den kurdiske civilbefolkning i området. Denne befolkning har i øvrigt allerede gennemgået store lidelser og afsavn under Golfkrigen, og det er helt uacceptabelt, at den nu igen udsættes for livsfare, tilmed i den sikkerhedszone, som FN har oprettet.

De tyrkiske tropper må trækkes tilbage så hurtigt som overhovedet muligt. Jeg noterer i den forbindelse som noget positivt i dagens strøm af nyheder, at der nu er meldinger om tilbagevækning af 20.000 mand. Men selvfølgelig er det ikke nok i sig selv; alle må trækkes tilbage.

Vi har fra dansk side ikke tøvet med at give denne holdning til kende over for de tyrkiske myndigheder. Der er hverken tvivl om Danmarks eller EU's holdning i sagen.

Lotte Henriksen (S):

Enhedslistens forslag indebærer, at selv den kritiske dialog med Tyrkiet skal ophøre.

Folketingets Udenrigsudvalg afholdt i mandags en høring om situationen i Tyrkiet, hvor ikke mindst undertrykkelsen af kurderne og menneskerettighedsproblemerne i Tyrkiet blev belyst.

Der er store problemer med menneskerettighederne i Tyrkiet. Kurderne undertrykkes og må ikke tale deres eget sprog eller dyrke deres egen kultur. Der fængsles uden domme, der forekommer tortur under afhøringer, og folk forsvinder på mystisk vis. PKK svarer igen med udvalgte terrorangreb, og sidst har Tyrkiet så invaderet Nordirak med store styrker under dække af at ville bekæmpe terrorismen.

I Socialdemokratiet tager vi afstand både fra undertrykkelsen og fra terrorvirksomheden.

Landsbyer ødelægges og nedbrændes, og kurderne er på flugt i hundredtusindvis. Der er grund til at reagere, men i Socialdemokratiet tror vi ikke på, at voldsanvendelse løser det kurdiske spørgsmål. Dialog og forhandling er den eneste måde at sikre kurderne deres menneskerettigheder på, også inden for Tyrkiets grænser. Derfor ønsker vi ikke at isolere Tyrkiet,

men vi finder i stedet, at der skal lægges pres på Tyrkiet i Europarådet, hvor menneskerettighedsspørgsmål løbende drøftes, i NATO, hvor Tyrkiet er en af vore allierede partnere, og i EU, hvor en handels- og samarbejdsaftale er indgået som forløber for etableringen af den fælles toldunion. Vi ser gerne, at den planlagte toldunion stilles i bero, indtil de tyrkiske styrker er trukket helt tilbage, og samtidig ser vi gerne, at al våbeneksport til Tyrkiet stoppes her og nu.

Også i denne sammenhæng må vi fra dansk side opfordre parterne til at optage forhandlinger, men en egentlig isolation af Tyrkiet vil vi altså fraråde. Det er netop det internationale samarbejde, der kan medvirke til skabelsen af en fredelig løsning.

Derfor en afvisning af beslutningsforslaget fra vores side.

(Kort bemærkning).

Søren Søndergaard (EL):

Nu skal Enhedslistens forslag jo ikke forstås på den måde, at vi ønsker, at Tyrkiet skal isoleres, så der ikke skal snakkes med Tyrkiet. Tværtimod skal der da snakkes med Tyrkiet, men der ligger jo ganske bestemte overvejelser bag det begreb, der hedder kritisk dialog, som betyder, at man snakker og nogle gange snakker kritisk, men at man absolut intet gør for at vise, at man i virkeligheden er uenig i det, der foregår.

Der var en ting i den socialdemokratiske ordførers indlæg, jeg ikke helt forstod. Det hed sig, at der var behov for, at der også inde i Tyrkiet foregik en dialog. Det er vi da fuldstændig enige i fra Enhedslistens side. Vi er da også fuldstændig enige i, at det kurdiske problem ikke kan løses med vold. Derfor har vi selvfølgelig også bidt særlig meget mærke i, at PKK's formand i øvrigt over for socialdemokraten Lasse Budtz gentagne gange har foreslået, at der blev en forhandling, og at man uden betingelser satte sig til forhandlingsbordet og diskuterede med PKK og den tyrkiske regering, noget, som den tyrkiske regering fuldstændig har afvist. Så vi må altså konstatere, at det er den tyrkiske regering, som nægter at føre en dialog.

Til sidst vil jeg godt direkte spørge den socialdemokratiske ordfører: Forslagene om et stop for våbeneksport til Tyrkiet og forslaget om, at vi ikke skal have gennemført EU-toldunionen med Tyrkiet, før menneskerettighedssituationen er i orden, er det nogle forslag, vi kan forvente kommer fra Socialdemokratiet i denne samling? Er det forslag, der konkret er på bor-

det, eller er det mere sådan nogle meget løse overvejelser, man gør sig i Socialdemokratiet?

Knud Enggaard (V):

Enhedslisten har fremsat dette beslutningsforslag, hvor man skriver:

»... at bringe den kritiske dialog med Tyrkiet til ophør og i stedet ...«.

Det refererer altså til den dialog, der just har været, hvor jeg egentlig mener, at hr. Søren Søndergaard burde læse teksten i sit eget hurtigt skrevne forslag, for hvis det kan misforstås, som det foreligger, vil andre i offentligheden også kunne misforstå det, og derfor ville en klargøring af teksten i givet fald have været en fordel.

Også Venstre betragter situationen omkring Tyrkiet – det kurdiske mindretal og begivenhederne i det nordlige Irak – med betydelig bekymring og alvor. Jeg mener, at det for det internationale samfund er overordentligt vigtigt, at en sådan situation kan vendes i en gunstig retning, men jeg ser intet alternativ til den kritiske dialog. Jeg slutter mig til ministerens formulering i disse spørgsmål.

Specielt i dette vigtige område på kanten mellem Europa og Asien er der brug for en stabiliserende effekt for udviklingen i Tyrkiet. Vi har brug for, at dette område ikke forskydes væk fra det område, som de europæiske lande har et fornuftigt samarbejde og en dialog med, til en større indflydelse for de områder, som findes øst for Tyrkiet, og hvor tendensen i forvejen efter mit skøn kan tolkes i retning af, at der kunne være ønsker om at udvikle et område, som havde en selvstændig indflydelse i verdenspolitikken, men det ville efter mit skøn ikke være i europæisk interesse. Det gælder også de organisationer, som Danmark og Tyrkiet er medlemmer af, at en kritisk dialog fortsat er løsningen, og jeg er ganske enig med ministeren i den formulering, som han her anlagde.

Spørgsmålet om eventuelt at tage initiativer til et forbud mod eksport af den ene eller den anden kategori blev nu bragt ind i debatten. Jeg har ikke i farten kunnet læse det i selve forslaget og må sige, at det i hvert fald ikke er i overensstemmelse med forslaget tekst, men derfor er det da selvfølgelig spørgsmål, som indgår i debatten under det videre forløb.

(Kort bemærkning).

Søren Søndergaard (EL):

Nu nåede den socialdemokratiske ordfører ikke at trænge sig på for at besvare mit spørgsmål.

Det bliver der så en mulighed for nu, og samtidig kan jeg benytte lejligheden til at spørge hr. Knud Enggaard om Venstres opfattelse af de forslag, hr. Knud Enggaard selv nævnte. Man kan selvfølgelig dvæle meget ved ordene kritisk dialog, og det er klart, at der bag det begreb ligger en helt bestemt opfattelse i EU, som Enhedslisten er uenig i.

Men hvis vi kan blive enige med Venstre og Socialdemokratiet om at gennemføre et stop for dansk eksport af våben og våbendele til Tyrkiet, og hvis vi kan blive enige om, at den toldunionsaftale ikke skal sættes i kraft, før der er sket en mærkbar forbedring af menneskerettighedssituationen i Tyrkiet, er vi jo nået et stort skridt fremad, og så er jeg sikker på, at vi under udvalgsbehandlingen kan få ændret de formuleringer, der forhindrer en enighed, eller vi kan fremsætte et nyt fælles forslag.

Vi må altså have en klar melding fra Socialdemokratiet og fra Venstre: Er det her bare en måde at snakke udenom på, en måde at lade være med at forholde sig til det reelle i sagen på, eller er man virkelig interesseret i at gøre noget for at tage afstand fra den fuldstændig uretmæssige tyrkiske invasion og de overgreb på kurderne og menneskerettighederne, som vi oplever i Tyrkiet?

(Kort bemærkning).

Lotte Henriksen (S):

Det var ikke noget ønske om ikke at svare, og det skal jeg så forsøge at gøre. Det, jeg melder i dag, betyder ikke, at vi vil fremkomme med konkrete forslag, men det var for at præcisere, at der allerede arbejdes på flere fronter med dette spørgsmål.

Der arbejdes faktisk i dag i Europarådet, hvor vi er deltagere i den socialistiske gruppe, med spørgsmålet om Tyrkiets deltagelse i Europarådet. Der arbejdes faktisk også i NAA-sammenhænge med spørgsmålet om Tyrkiets deltagelse i NATO-samarbejdet, og der arbejdes faktisk også i den socialistiske gruppe i Europa-Parlamentet løbende med spørgsmålet om Tyrkiet. Den kritiske dialog er faktisk et vigtigt element, så det er noget, der allerede drøftes løbende, og derfor ser vi ikke, at der på baggrund af det her skulle være grundlag for at fremsætte forslag i Folketinget om yderligere at tage disse spørgsmål op. Der er vi meget på linje med det, udenrigsministeren har sagt.

(Kort bemærkning).

Søren Søndergaard (EL):

Så får hr. Knud Enggaard lige et minut mere til at overveje svaret på spørgsmålet, mens jeg spørger den socialdemokratiske ordfører: I det omfang, våbeneksport finder sted, er det vel et spørgsmål, som skal tages op i Folketinget?

(Kort bemærkning).

Knud Enggaard (V):

Som jeg sagde i mit første indlæg, er hr. Søren Søndergaard kommet meget hurtigt fra det forslag her. Han har skrevet det så hurtigt og i så kort en form, at de ting, som han nu begynder at afæske andre partier en stillingtagen til, har han ikke nævnt i sit forslag.

Der er altså grænser for, hvad han kan forlange af en debat, når han ikke selv tager det mere højtideligt end det sjuskearbejde, han her har præsteret.

(Kort bemærkning).

Keld Albrechtsen (EL):

Nu vil jeg gerne bede hr. Enggaard være opmærksom på, at dette forslag er fremsat som en umiddelbar reaktion på den tyrkiske invasion i et fremmed land, en aggressiv handling, som hr. Enggaard mig bekendt ikke indtil nu har gjort ret meget for at gøre noget ved.

Enhedslisten tog et øjeblikkeligt initiativ, fordi et med Danmark allieret land brød alle internationale og folkeretlige regler og indledte en militær invasion i et naboland, hvilket jeg går ud fra at hr. Enggaard er enig i er fuldstændig utilstedeligt. Enhedslisten gjorde noget øjeblikkeligt. Så kan hr. Enggaard sige, at hvis vi havde haft fjorten dage, kunne formuleringerne måske have været mere raffinerede, og det medgiver jeg gerne hr. Enggaard.

Men jeg vil bede hr. Enggaard være opmærksom på, at den hast, hvormed vi reagerede, var den hast, hvormed den danske regering burde have reageret.

(Kort bemærkning).

Søren Søndergaard (EL):

Til hr. Knud Enggaard vil jeg sige: Man kan selvfølgelig diskutere mange ting med udgangspunkt i Tyrkiets invasion i Nordirak. Det kunne man jo forestille sig man også gjorde i Venstre. Venstre har jo sådan set haft mindst lige så meget tid som Enhedslisten til at diskutere disse spørgsmål.

Jeg forstår nu, at i de måneder, der er gået siden invasionen i Nordirak, har den tanke ikke strejft nogen i Venstre, at det måske var rimeligt, at Danmark holdt op med at eksportere våbendele, der blev brugt til at dræbe kurdiske kvinder og børn i Nordirak. Det har ikke strejft ét medlem af Venstre, at det måske kunne være interessant, og derfor kan hr. Knud Enggaard ikke tage stilling til det spørgsmål, der nu bliver skudt af fra hoften.

Men hvad med ratifikationen eller toldunionsaftalen? Kan hr. Knud Enggaard også dér skyde sig ind under, at det ikke har været til debat?

Jeg ved ikke, om Venstres medlemmer i Det Udenrigspolitiske Nævn har været fuldstændig fraværende. Jeg ved ikke, om Venstres medlemmer af Europa-Parlamentet har været fuldstændig fraværende. Jeg ved ikke, om Venstre i det hele taget har været fuldstændig fraværende fra de debatter, der er foregået i den sidste måned. Men for alle andre er det klart, at der er foregået en debat om, hvordan vi skal forholde os til at indgå en toldunionsaftale med Tyrkiet, samtidig med at der sker grove krænkelse af menneskerettighederne såvel mod Tyrkiets egne borgere som mod den kurdiske befolkning.

Det, jeg i al beskedenhed beder hr. Knud Enggaard om, er at forholde sig til den debat, og nu, efter at den er foregået i over 1 måned, måske give et bud på, hvor Venstre står i den debat. Hvad mener Venstre egentlig? Hvad er egentlig Venstres opfattelse? Det spørgsmål synes jeg hr. Knud Enggaard skulle besvare.

Agnete Laustsen (KF):

Da mit partis ordfører, hr. Per Stig Møller, ikke kan være til stede, skal jeg på hans vegne kommentere forslaget.

Indledningsvis vil jeg gerne give udtryk for, at vi fra konservativ side selvfølgelig finder det aldeles uacceptabelt, at Tyrkiet krænker folkeretten ved at gå ind i Nordirak.

Tilsvarende finder vi det uacceptabelt, at Tyrkiet krænker menneskerettighederne i en vidtgående kamp mod kurderne. Lad mig i den forbindelse nævne, at der er millioner af tyrkere, for hvem kurdisk er deres modersmål, og at Tyrkiet derfor må være indstillet på, at disse mange mennesker må have ret til at udtrykke sig på deres modersmål.

Vi vender os også mod de straffelove, som giver hjemmel til at krænke ytringsfriheden, som vi bl.a. har set det i tilfældet med forfatte-

ren Kemal, mod hvem der rejses tiltale, fordi han i bladet Der Spiegel har skrevet en artikel, hvori han kritiserer regeringens politik i det kurdisk dominerede område i Øst Anatolien.

Derfor støtter vi også helhjertet den meget kritiske dialog, som ikke mindst gennem EU og Europarådet føres med Tyrkiet, og som bl.a. også indebærer, at handels- og samarbejdsaftalen mellem EU og Tyrkiet er lagt på is, hvilket jo i sig selv er en sanktion, som bør få Tyrkiets regering til snarest at opfylde de stillede krav om respekt for menneskerettighederne og national suverænit.

At kritikken har haft virkning viser sig også ved, at en tilbagetrækning af tropperne fra Nordirak, som allerede nævnt i dag af udenrigsministeren, er begyndt, og at regeringen har lovet at ændre de kritiserede dele af forfatningen og straffelovene.

Vi ønsker derfor, at den kritiske dialog fortsætter, også fordi vi frygter, at Tyrkiet i isolation let kan blive offer for den fundamentalistiske del af islam, og at menneskerettighederne derved kan blive trådt så langt værre under fode, at det kan blive umuligt at fastholde Tyrkiet på den demokratiske kurs, det trods alt er på.

Derfor er trusler om yderligere sanktioner et tveægget sværd, og derfor skal vi efter konservativ opfattelse fastholde den kritiske dialog og først skride til sanktioner, hvis dialogen viser sig resultatløs.

Vi kan derfor ikke tilslutte os Enhedslistens forslag.

Gert Petersen (SF):

Når man tænker på den opmærksomhed, som medierne har udvist over for undertrykkelse og krigsforbrydelser rundt omkring i verden, og de sanktioner, der ofte er fulgt med, er det en forbavsende tolerance, Tyrkiet har været udsat for eller rettere sagt har nydt godt af.

Først med invasionen i Nordirak kom Tyrkiets krig mod kurderne for alvor på forsiderne. Men i det sydøstlige Tyrkiet har krigen faktisk stået på i mere end 10 år uden synderlig international opmærksomhed, selv om 2.000-3.000 landsbyer er blevet afbrændt af militæret og over 2 mio. mennesker er forjaget eller flygtet fra deres hjemegn. Det kan man kalde etnisk flytning, så det fløjter.

Det er givet, at oprørerne ofte optræder grusomt, og at de begår krigsforbrydelser, men rekorden i forbrydelser indehaves af det tyrkiske militær. Det er militæret, der afbrænder

landsbyerne og lægger landet øde som led i kampen mod oprørerne.

Tavsheden herom skyldes vel dels, at Tyrkiets militær holder al kontrol borte og endda så groft, at det fik en tyrkisk minister til at gå af i protest, dels desværre vel også, at Tyrkiet er en allieret, hvilket bl.a. USA lægger meget stor vægt på. Tyrkiet er med i NATO, i hvis præambel det for øvrigt hedder, at medlemsstaterne vil:

»... sikre deres folks frihed, fælles traditioner og kultur hvilende på demokratiets og den personlige friheds grundsætninger og på lov og ret.«

Alligevel lukkede man i mange år øjnene for det. Det har hjulpet noget i det sidste års tid, og det gælder i øvrigt repræsentanter for alle partier, at de i langt højere grad er blevet opmærksomme på de krigsforbrydelser og den daglige forfølgelse, som finder sted, og det er en daglig forfølgelse, som har fundet sted over hele Tyrkiet af kurdere, tyrkere og andre, der vil udtrykke sig og bruge deres demokratiske rettigheder. Det har ført til tallose fængslinger og domme, det har ført til tortur under afhøringerne, det har ført til hundredvis af uopklarede mord på og forsvinden af demokrater, og det har ført til uafslåelige beslaglæggelser af publikationer på kurdisk. Målestokken her angives helt tragikomisk af, at en artikel af Politikens tidligere chefredaktør, Herbert Pundik, om det kurdiske spørgsmål, som blev oversat og bragt i en kurdisk avis i Tyrkiet, førte til, at denne avis omgående blev beslaglagt; sådan noget kunne man ikke have.

Men der er lyspunkter; der er kræfter i Tyrkiet, endda voksende kræfter, som nu vender sig mod undertrykkelsen, og de må kunne regne med vores støtte i deres modige kamp mod en utrolig udemokratisk forfatning, der jo bl.a. benægter, at der overhovedet eksisterer et kurdisk folk.

Derfor er SF, og det vil jeg godt sige rent ud, tilhænger af en fortsat kritisk dialog med Tyrkiet, men det kritiske må også komme til udtryk i, at dialogen ledsages af praktiske tiltag, og det vil sige, at så længe der er borgerkrig i Tyrkiet – og det er jo faktisk det, der er – må al tilførsel af våben udefra indstilles. Dernæst må man som et minimum vente med at sætte toldunionen i kraft, indtil tropperne er trukket ud af Irak, og – det er lige så vigtigt – de antidemokratiske bestemmelser er ophævet og der er kommet for-handlinger i gang mellem de krigsførende par-

ter om en fremtidig fredelig sameksistens inden for Tyrkiets grænser. Altså kritisk dialog, men sandelig også en klar demonstration af, at der her er nogle ting, som vi finder aldeles uacceptable, og hvor vi også demonstrerer det i praksis ved at suspendere denne toldunion, denne samarbejdsaftale, ved at sige stop for al våbeneksport, samtidig dialog, diskussion med de demokratiske kræfter i Tyrkiet og naturligvis også med de tyrkiske myndigheder.

Når man tænker på, hvad der sker i Tyrkiet, kunne der argumenteres for langt stærkere sanktioner, men det er SF's holdning, at det alene er de demokratiske kræfter, der kan ændre forholdene i Tyrkiet, og derfor hjælper det ikke at isolere dem.

Det fører så til, at vi mener, man her og nu bør nøjes med at fokusere på et våbenstop og et stop for toldunionen. Det er til gengæld aldeles vigtigt. Det ville være en skandale, om EU indgik toldunion med en stat, så længe denne stat så groft overtræder og krænker de demokratiske og nationale rettigheder, som den tyrkiske regering gør.

Pia Kjærsgaard (FP):

Der har været nogle ordførere, som har været lidt sarkastiske over for den udformning, forslaget har fået, og det kan jeg måske nok være meget enig i. Måske kunne det være stillet som et mundtligt spørgsmål netop i dag, men det skal jeg nu ikke besvære mig meget over, for sagen er såmænd alvorlig nok.

Der er alt for mange lande, der overtræder menneskerettigheder og begår overgreb mod mindretal i befolkningen, og det er alt for ofte lande, som vi på mange måder har et tæt og nært forhold til, der optræder på en fuldstændig uacceptable måde over for et mindretal inden for deres egen befolkning. Begrebet kritisk dialog har været drøftet vældig meget i dag, og jeg må sige, at man måske på nogle områder kan opnå noget med en såkaldt kritisk dialog. Det er jo ikke lang tid siden, at vi netop drøftede det begreb i forbindelse med besøget af den iranske viceudenrigsminister, men i Fremskridtspartiet er vi ikke altid enige i, at det er nok med en såkaldt kritisk dialog for at få tilstandene gjort acceptable.

Vi mener ikke, at dette forslag om sanktioner over for Tyrkiet er det rigtige middel at bruge. Vi har jo i fællesskab planlagt – jeg ved godt, det ikke løser dette problem her og nu – at vi efter sommerferien har en generel udenrigspolitisk

debat, hvor det måske ville være rimeligt at diskutere meget godt og grundigt, om man ikke i forbindelse ikke bare med Tyrkiet, men også med andre lande – eventuelt på EU-plan – burde finde ud af, om det er rimeligt, at man bliver ved med at acceptere lande, der overtræder menneskerettigheder på mange måder, i det gode diplomatiske fællesskab. Det er nok en måde, vi nemmere kan være med til at få begrebet menneskerettigheder gjort virkelig acceptabelt på.

Dorit Myltoft (RV):

Da partiets ordfører i denne sag ikke kan være til stede, skal jeg fremføre følgende synspunkter:

Enhedslisten har i bemærkningerne til forslaget til folketingsbeslutning en sætning, der lyder: »... og Danmark må tage initiativer, som kan gøre det klart for NATO-partneren Tyrkiet, at landet ikke har frit spillerum til at krænke menneskerettigheder og national suverænitet.«

Det er vi for så vidt meget enige i, men når midlet så skulle være at bringe den kritiske dialog med Tyrkiet til ophør, mener Det Radikale Venstre, at det er at gå i den helt gale retning. Vi skal ikke isolere Tyrkiet, men forsøge at løse problemerne ved at fastholde dialogen.

Det var også den holdning, der kom frem på mandagens høring om kurdernes problemer, en høring, der var arrangeret af Folketingets Udenrigsudvalg. Danmark bør forsøge at skabe kontakt og dialog mellem den tyrkiske statsmagt og specielt den kurdiske befolkningsgruppe, som føler sin eksistens truet, men der skal ikke være tvivl om, at Danmark skal tage afstand fra Tyrkiets invasion.

Det er et grundlæggende ønske i Det Radikale Venstre at være med til at yde et dansk bidrag til at bryde den onde cirkel, sådan at overgreb på menneskerettigheder kan stoppe, så faren for et økonomisk og politisk sammenbrud i Tyrkiet kan undgås, så risikoen for internationalt at isolere Tyrkiet fjernes, og så dialogen mellem statsmagten og befolkningsgrupper, hvis eksistens er på spil, kan etableres.

Set med danske øjne er Tyrkiet ikke et tilfældigt land i det østlige Middelhav i udkanten af Europa. Vi har betydelige kulturelle og venskabelige relationer, bl.a. et stort tyrkisk mindretal i Danmark, og hvert år kan vi se, at tusinder af danskere tager på ferie i Tyrkiet.

De initiativer, Det Radikale Venstre hellere ser fremmet, er, at Danmarks evne som mægler

bør udnyttes. Norge gjorde det under afsindigt vanskelige forhold i Mellemøsten, og på tilsvarende vis må det kunne lade sig gøre med et dansk forsøg på mægling. Det vil Det Radikale Venstre i hvert fald støtte.

Så forslaget til folketingsbeslutning fra Enhedslisten kan vi ikke støtte.

Keld Albrechtsen (EL):

Jeg må sige, at jeg er skuffet over ordførernes og også udenrigsministerens modtagelse af dette forslag. En del af ordførerne har været stærkt optaget af at finde hår i suppen og se, om der ikke var noget i formuleringen af forslaget, de kunne hænge deres hat på.

Det er måske værd at erindre om, hvad forslaget rent faktisk siger, nemlig at der skal arbejdes for internationale sanktioner over for landet, herunder afbrydelse af de økonomiske aftaler mellem Tyrkiet og EU.

Så er der nogle, der ikke kan lide, at der i forslaget er en kritik af begrebet kritisk dialog. Hvis det er tilfældet, kan affattelsen meget nemt ændres, og hvis det er således, at man ikke på nuværende tidspunkt kan tilslutte sig en permanent beslutning om at forkaste toldunionen, men kun vil være med til en beslutning om, at toldunionen udsættes, indtil bestemte betingelser er opfyldt, er det en enkel ting at ændre ordlyden i dette beslutningsforslag, således at der til anden behandling kan vedtages i hvert fald det, som hr. Gert Petersen og Socialdemokratiet lagde frem at de ville støtte. Men da vi så gik den socialdemokratiske ordfører på klingen og spurgte, om hun rent faktisk ville vedstå sig det, hun sagde hun gik ind for, bakkede hun ud af sagen igen.

Jeg finder, at realiteten i denne debat er, at man ikke har tænkt at foretage sig noget. Man vil lade sig underlægge EU's direktiver, og derfor går bestræbelserne ud på at finde forskellige bortforklaringer.

Med hensyn til spørgsmålet om sanktioner siger ministeren, at der ikke er noget alternativ til den kritiske dialog, som man har forsøgt at videreføre med Tyrkiet. Man må hertil først og fremmest sige, at Tyrkiet hele vejen igennem har misbrugt og fortsat misbruger den dialog, man har forsøgt at føre.

Jeg vil ikke sige, det var forkert, at man forsøgte dialogen med den tyrkiske regering. Man må bare i dag konstatere, at den politik alene har givet negative resultater, for hver gang man har vist imødekommenhed over for den tyrki-

ske regering, er det blevet misbrugt til at iværksætte yderligere negative skridt, yderligere forværringer af menneskerettighedssituationen, militær aggression ind i Irak osv.

Hver gang Vesten har vist imødekommenhed, så er det blevet misbrugt af Tyrkiet til at konstatere: Nåh ja, men EU-landene, NATO-landene, de er jo svage, de belønner jo altid vores negative handlinger med yderligere positive skridt, så hvorfor skulle vi lytte til dem? Næh, vi må da hellere fortsætte med at bombe kurderne, vi må hellere fortsætte med at sætte folk i fængsel, med at udbrede torturen, med at afskaffe pressefriheden osv. For det er jo det, der rent faktisk sker, og derfor må man konstatere, at den politik, som ministeren har været talsmand for, altså er slået fejl.

Så påstår ministeren, at der ikke er noget alternativ. Det kunne man også have sagt, da vi diskuterede Sydafrika i 1980'erne.

Jeg kan huske, at hr. Uffe Ellemann-Jensen var hovedtalsmand for det synspunkt, at det ikke var muligt via en sanktionspolitik at nå frem til demokrati i Sydafrika. Hr. Uffe Ellemann-Jensen tog fejl; det tror jeg også hr. Knud Enggaard i dag vil erkende. Det var faktisk muligt. Det var et langt og sejt stykke arbejde via sanktionspolitikken at støtte de demokratiske kræfter i Sydafrika og nå frem til et resultat. Alle vil i dag erkende, at det var den rigtige linje.

Så siger hr. Gert Petersen, at man må undgå at isolere de demokratiske kræfter i Tyrkiet, og derfor kan han ikke helt støtte vores forslag.

Vi har naturligvis intet ønske om at isolere de demokratiske kræfter i Tyrkiet, ligesom vi heller ikke ønskede at isolere de demokratiske kræfter i Sydafrika, men tværtimod samarbejdede med dem imod deres regering. Og det er jo netop det, vi skal gøre her: Vi skal samarbejde med kurderne; vi skal samarbejde med de demokratiske kræfter i den tyrkiske del af landet. Og vi kommer altså desværre efter min opfattelse i en periode til at gøre det imod den tyrkiske regering med en sanktionspolitik udefra; det er den eneste politik, som man i dag har tilbage, og den kan altså gennemføres.

Vi har historiske eksempler på, at en sådan politik kan give resultater, og vi er i Enhedslisten nået til den opfattelse, at vi ikke længere vil tage et medansvar for det, der foregår i Tyrkiet; det kan ingen anstændige mennesker længere tage et medansvar for, og det er det, man gør. Det er så slemt – jeg håber, ministeren vil

gøre noget ved det omgående – men det er så slemt, at Den Europæiske Investeringsbank lige har bevilget en masse penge til Tyrkiet.

Jamen hvad kan Tyrkiet drage som lære af det? De kan drage den lære, at de bare skal bruge de vestlige våben, som de i læssevis er blevet forsynet med over de senere år, også her fra Danmark: dele af våbensystemer til F-16 fly osv. De skal bare bruge dem til at lave folkeretsstridige invasioner i nabolandene, for så får de nemlig endnu flere penge.

Jeg må sige, jeg var dybt rystet over, at man kan finde på fra Den Europæiske Investeringsbanks side, som altså er en del af Unionen, at gå ind med en bevilling nu. For hvad er det et signal om? Ja, det er da et signal om, at den tyrkiske aggression roligt kan fortsætte, for pengene skal nok blive ved med at rulle fra Vesteuropa. Jeg synes, det er nødvendigt, at man tager hele tankegangen i dette op til revision.

Så vil jeg opfordre hr. Gert Petersen til at læse, hvad hans partis formand, hr. Holger K. Nielsen, sagde umiddelbart efter invasionen. Han sagde, at nu må Tyrkiets invasion få konsekvenser for landets medlemskab af NATO. Og det problem, hr. Holger K. Nielsen rejste, men som SF måske ikke er opmærksom på i dag, var dette problem: Hvordan kan man have et NATO-land, som deltager i en forsvarsalliance med Danmark, og som uden at konsultere sine NATO-allierede iværksætter et angreb på et fremmed land?

Så må jeg også stille det spørgsmål: Gælder så Danmarks forsvarsforpligtelse over for Tyrkiet i en sådan situation, hvor de uden alliancens til-ladelse angriber et fremmed land – i NATO-sproget det, der kaldes »out of area«, altså uden for alliancens område? Har den danske regering meddelt Tyrkiet, at i den situation gælder Danmarks forpligtelser til at forsvare Tyrkiet ikke længere? Det er jeg bange for at man ikke har. Men efter min opfattelse var hr. Holger K. Niensens spørgsmål rigtigt: Kan man være i en alliance, en forsvarsalliance, med et land, der iværksætter angreb på andre lande endog uden at orientere sine alliancepartnere? Det synes jeg også må op, og efter min opfattelse er svaret klart; min konklusion er den samme som den, hr. Holger K. Nielsen drog, nemlig at det simpelt hen ikke kan accepteres.

Jeg har stillet et spørgsmål også til den danske regering, og jeg vil også stille det her i dag til udenrigsministeren: Nu ved vi, at der har været al den våbenforsyning til Tyrkiet af

våben, der nu bruges i dag til folkeretsstridige handlinger; nu sidder Tyrkiet som medlem af en Vestunion- og EU-ekspertgruppe vedrørende forsvarsmateriel, hvor man sidder og udvikler nye forsvarsmaterielprogrammer – det er alt fra kampvogne til krigsfly osv. Der er Tyrkiet altså med til at udvikle de våbensystemer, som man åbenbart har tænkt sig at Tyrkiet skal deltage i fortsat, således at vi kan forsyne Tyrkiet med nye avancerede angrebssystemer til kommende tyrkiske aggressionskrige i området. Jamen det er da ikke holdbart!

Jeg vil gerne spørge ministeren, om han vil tage skridt til, at Tyrkiet bliver smidt ud af den våbenmaterielplanlægningsgruppe, som jo i kraft af sit fremadrettede perspektiv i Tyrkiet må opleves som et signal om, at de også skal være med i nye våbenprogrammer.

Det strider jo i hvert fald direkte imod enhver tale, som den socialdemokratiske ordfører var inde på, om, at man skulle gå over til et stop for våbeneksporten, at man så samtidig sidder og planlægger fælles nye våbensystemer. Det håber jeg må stå klart for alle.

Udenrigsministeren (Niels Helveg Petersen):
Både hr. Søren Søndergaard og hr. Keld Albrechtsen bragte et spørgsmål om våbeneksport til Tyrkiet ind i billedet.

Jeg vil gerne slå fast, hvad jeg også har gjort i forhold til offentligheden, at der i dag ikke finder våbeneksport sted fra Danmark til Tyrkiet.

Vi har en våbenlovgivning, som er meget klar. Man tager stilling fra sag til sag. Og skulle der komme anmodninger om våbeneksport på nuværende tidspunkt, ville en sådan anmodning ikke kunne imødekommes. Det ville ligge helt klart i den våbenlovgivning, vi nu har.

Med hensyn til toldunionen så er den aftale jo indgået med den tyrkiske regering. Det er samtidig sådan – som vi alle ved – at Europa-Parlamentet skal tage stilling, skal godkende, skal give en samstemmende udtalelse. Som det er fremgået af Europa-Parlamentets behandling af sagen, er det utænkeligt, at Parlamentet på det nuværende grundlag ville kunne blive enige om en sådan samstemmende udtalelse. Dertil kræves fremskridt, før det kan ske. Toldunionen er jo ikke trådt i kraft, men skal træde i kraft efter planen 1. januar 1996. Det vil den ikke kunne, hvis der ikke i mellemtiden er sket afgørende fremskridt.

Jeg tror, at det er vigtigst at koncentrere sig om de hovedopgaver, der ligger for. De hoved-

opgaver, der ligger for, er: For det første, at den tyrkiske invasion bringes til ophør snarest muligt. For det andet, at reformprocessen i Tyrkiet tager fart, dvs. at der gennemføres forfatningsændringer, og at menneskerettighederne respekteres. Og for det tredje et løfte til Tyrkiet om, at hvis disse betingelser er opfyldt, er der også en virkelig plads for Tyrkiet i det vestlige samarbejde.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Henning Grove):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til Udenrigsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Meddelelser fra formanden

Anden næstformand (Henning Grove):
Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlemmer af Folketinget Frank Aaen (EL) og Jette Gottlieb (EL) har meddelt mig, at de ønsker at stille følgende forespørgsel til statsministeren og skatteministeren:

»Hvad kan statsministeren og skatteministeren oplyse om regeringens overvejelser om konsekvenserne af den fremlagte undersøgelse af skattefradrag ved bankovertagelser, herunder om, hvordan man vil sikre en placering af det politiske ansvar?«
(Forespørgsel nr. F 46).

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Socialudvalget (25/4 95):

Udtræder: Dorit Myltoft (RV)

Nyt medl.: Bjørn Elmquist (RV)